

Substantiva tvořená ze sloves (B^S P^V)

mutace
transpozice

derivace sufixální

■ od kmene (stem-derivation) : +KmV : (***uč-i-tel, ne-mysl-i-tel-n-ý, kresl-i-c-í***)

od kořene (root-derivation) : -KmV (***mluv-č-í, lep-k-av-ý***)

■ od tvaru: +tvarová koncovka (participia) (***o-pi-l-ý, trest-a-n-ec***)

Slovotvorná třída (mutace)

- jména činitelská (osoby)
- jména prostředků
- jména výsledků dějů

jména činitelská

- -tel
- -č
- -ce
- -čí
- -ík/-ník
- -oun

tel

Frekvenční distribuce

Výsledek frekvenční distribuce

Limit: 0   Řádků k zobrazení: 687

lemma: 0<KWIC   zobrazit   součet   schovat

<u>lemma:</u>	<u>##</u>
ředitel	24415
obyvatel	19459
majitel	15626
učitel	10943
podnikatel	9283
uživatel	8373
spisovatel	7544
představitel	6912
velitel	6557
zaměstnavatel	5810
pachatel	5612
zastupitel	5086
dodavatel	4822
pořadatel	3701
pytel	3452
spotřebitel	2839
ukazatel	2803
činitel	2802
provozovatel	2763
zakladatel	2719
skladatel	2411
vyšetřovatel	2394
žadatel	2171
pozorovatel	2129
věřitel	2047

Zavřít   Uložit

pytel, datel, hotel

- Jak by musela vypadat slovesa v infinitivu, pokud by substantiva *pytel* a *datel* měla být jejich deriváty ?
- Do které slovesné třídy a vzoru by patřila (mohla patřit)?
- Může před *tel* předcházet v češtině *o*, pokud má jít o činitelské jméno/jméno prostředku?

. *otel

Frekvenční distribuce

Výsledek frekvenční distribuce

Limit: 0   Řádků k zobrazení: 48

lemma: 0<KVIC   zobrazit   součet   schovat

<u>lemma:</u>	<u>##</u>
hotel	12802
kotel	2215
motel	438
Eurotel	413
grandhotel	184
Parkhotel	49
fotel	20
interhotel	14
botel	14
elektrokotel	12
endotel	8
Sporthotel	5
Novotel	4
rotel	3
superhotel	3
Osečná-Kotel	3
loisiumhotel	2
lavhotel	2
eurotel	2
Votel	2
Smotel	1
Lavhotel	1
apart-hotel	1
Smarthotel	1
Waldhotel	1

Zavřít   Uložit

č

Frekvenční distribuce

Výsledek frekvenční distribuce

Limit: 0   Řádků k zobrazení: 984

lemma: 0<KWIC   zobrazit   součet   schovat

<u>lemma:</u>	<u>##</u>
hráč	22088
rodič	21305
řidič	17055
hasič	7128
kouč	6841
volič	4322
posluchač	3612
uchazeč	2385
spoluhráč	2147
lupič	1695
vypravěč	1385
prodavač	1294
hlídač	1030
význač	848
boháč	725
prarodič	658
potápěč	629
nosič	587
neplatič	468
Gandalovič	422
protihráč	411
holič	404
vyjednávač	382
Kováč	379
Frič	341

Zavřít   Uložit

Analyzujte

- *kouč*
- *boháč*
- *Galanovič*
- *Frič*
- *Hlaváč*
- *Bezruč*

?

-
- Jak by musela vypadat motivující slovesa, aby deriváty byly deverbativa.

Alternace KoV

- *ou/u*   *loupit-lupič*
- *á/a*
- *í/i*
- *ý/y*

Alternace KoV

- *ou/u*   *buřič, brusič, sudič*
- *á/a*   *travič, trapič*
- *í/i*   *řidič, miřič*
- *ý/y*   *hyřič (slovníky nedokládají)*

ce

Frekvenční distribuce

Výsledek frekvenční distribuce

Limit: 0   Řádků k zobrazení: 142

lemma: 0<KVIC   zobrazit   součet   schovat

lemma:	##
zástupce	15099
výrobce	9949
zájemce	7724
soudce	6898
vůdce	4823
obránce	4545
průvodce	4379
tvůrce	4329
poradce	3466
důchodce	2991
prodejce	2545
strážce	2328
odpůrce	2316
vládce	2298
předchůdce	2275
nástupce	2038
ochránce	1957
obhájce	1932
správce	1826
dopravce	1543
nájemce	1501
zastánce	1359
žalobce	1253
původce	1251
příjemce	1201

Zavřít   Uložit

? *zá-stup-ce, vý-rob-ce, zá-jem-ce*

- U řady substantiv (deverbativ) dochází k alternaci v prefixu.
- Dochází k alternacím i u typu *-tel* a *-č*?

čí

Frekvenční distribuce

Výsledek frekvenční distribuce

Limit: 0   Řádků k zobrazení: 23

lemma: 0<KWIC   zobrazit   součet   schovat

<u>lemma:</u>	<u>##</u>
mluvčí	12397
rozhodčí	4140
Krejčí	747
kočí	684
krejčí	442
průvodčí	372
Kočí	158
výběrčí	156
výpravčí	124
nákupčí	82
příručí	47
lovčí	47
dozorčí	44
videorozhodčí	43
náhončí	21
závodčí	11
výkupčí	8
Krajčí	4
Lankočí	4
Jančí	3
přímluvčí	3
námluvčí	1
Lovčí	1

Zavřít   Uložit

?

-
- Jak by muselo vypadat sloveso, pokud by *kočí* mělo být deverbativum a ke kterému vzoru by muselo patřit?

jména prostředků

- *-č (počítač)*
- *-čka (hračka)*
- *-dlo (měřidlo)*
- *-tko (kružítko)*
- *-tel (ukazatel)*

Frekvenční distribuce

Výsledek frekvenční distribuce

Limit: 0   Řádků k zobrazení: 408

lemma: 0<KWIC   zobrazit   součet   schovat

<u>lemma:</u>	<u>##</u>
počítač	13565
klíč	6631
míč	6167
meč	2989
pláč	2324
koláč	1677
přehrávač	1624
ovladač	1194
vysílač	1133
prohlížeč	1133
bič	1017
přjímač	1012
gauč	907
nosič	881
sendvič	874
spotřebič	868
kotouč	834
květináč	826
snímač	796
časovač	793
vodič	734
chladič	712
vypínač	690
kartáč	598
kouč	515

Zavřít   Uložit

čka

Frekvenční distribuce

Výsledek frekvenční distribuce

Limit: 0   Řádků k zobrazení: 2195

lemma: 0<KWIC   zobrazit   součet   schovat

lemma:	##
značka	11964
babička	6889
špička	5805
písnička	4335
herečka	4322
ulička	3966
holčička	3684
příčka	3436
jednička	3220
zpěvačka	3090
lavička	3084
hračka	2992
svíčka	2646
omáčka	2576
lžička	2460
sklenička	2313
krabička	2293
hlavička	2211
horečka	2084
zatáčka	1917
tečka	1507
vesnička	1479
kulička	1465
hráčka	1430
sestřička	1334

Zavřít   Uložit

dlo

Frekvenční distribuce

Výsledek frekvenční distribuce

Limit: 0   Řádků k zobrazení: 375

lemma: 0<KWIC   zobrazit   součet   schovat

<u>lemma:</u>	<u>##</u>
divadlo	21597
pravidlo	13828
letadlo	11909
vozidlo	9176
zrcadlo	5094
sedadlo	4245
prádlo	3214
sedlo	2352
zavazadlo	2184
plavidlo	1743
chodidlo	1309
čerpadlo	1208
opěradlo	1191
prostěradlo	984
mýdlo	954
lákadlo	918
umyvadlo	790
lepidlo	772
sádlo	703
kormidlo	697
čidlo	625
strašidlo	623
madlo	576
chapadlo	438
rozpouštědlo	399

Zavřít   Uložit

tko

Frekvenční distribuce

Výsledek frekvenční distribuce

Limit: 0   Řádků k zobrazení: 281

lemma: 0<KWIC   zobrazit   součet   schovat

<u>lemma:</u>	<u>##</u>
sluchátko	2770
děvčátko	1094
zrcátko	1035
zvířátko	985
děťátko	951
lehátko	696
zakrátko	661
nakrátko	636
lýtko	593
sedátko	312
prasátko	293
kuřátko	186
kopýtko	184
kukátko	179
párátko	177
pozlátko	161
neviňátko	148
jezulátko	146
klekátko	114
rovnátko	111
poutko	110
lízátko	110
jehňátko	105
kotátko	97
cukrátko	90

Zavřít   Uložit

tel

Frekvenční distribuce

Výsledek frekvenční distribuce

Limit: 0   Řádků k zobrazení: 28

lemma: 0<KWIC   zobrazit   součet   schovat

lemma:	##
pytel	3452
ukazatel	2287
zřetel	939
činitel	525
součinitel	388
obratel	371
jmenovatel	267
jetel	221
pakatel	96
Alcatel	78
epitel	53
betel	50
Mediatel	38
čítatel	32
oznamovatel	27
Aliatel	22
prvočinitel	16
Titel	12
umořovatel	11
Neuchatel	7
bagatel	5
makroukazatel	5
mocnitel	2
Mobitel	2
odúročitel	1

Zavřít   Uložit

Názvy míst

- -iště
- -dlo
- -na, -ovna, -rna

iště

Frekvenční distribuce

Výsledek frekvenční distribuce

Limit: 0   Řádků k zobrazení: 302

lemma: 0<KWIC   zobrazit   součet   schovat

lemma:	##
hřiště	9408
letiště	7383
schodiště	4917
parkoviště	4132
pracoviště	3771
stanoviště	3461
sídliště	2870
jeviště	2793
Hradiště	2034
koupaliště	1852
bydliště	1774
útočiště	1406
hlediště	1362
výstaviště	1314
tržiště	1063
skladiště	1003
bojiště	901
učiliště	756
sportoviště	749
naleziště	731
nástupiště	683
ohniště	679
bludiště	666
staveniště	612
těžiště	597

Zavřít   Uložit

? názvy míst

Frekvenční distribuce

Výsledek frekvenční distribuce

Limit: 0   Řádků k zobrazení: 764

lemma: 0<KWIC   zobrazit   součet   schovat

<u>lemma:</u>	<u>##</u>
vlna	11598
knihovna	9133
slečna	8133
pojišťovna	7214
Anna	6162
sněmovna	6018
královna	5413
základna	5305
elektrárna	4597
továrna	4289
dílna	4167
prodejna	4004
koupelna	3884
kavárna	3609
panna	3346
skvrna	3219
jídelna	3127
pokladna	3057
princezna	2905
spořitelna	2301
pracovna	2161
rozhledna	1987
Joanna	1938
tiskárna	1931
šatna	1924

Zavřít   Uložit

Názvy dějů (transpozice)

- -n-í/-t-í (nošení, braní, skládání, běhání, krytí, tištění, tisknutí)
- -n-á/-t-á (kopaná, honěná, házená)
- -k-a (pohrůžka, výčitka)
- -ic-e (tlačení, mačkanice)
- -ot (jásot, hvízdot, šepot, dupot)
- -b-a (honba, malba, kresba)
- -0 (mask.) (návrat, záskok, odvod, přínos)
- -a (mluva, rada, jízda)
- -e/-ě (koupě, péče, pře)
- -0 (fem.) (odpověď, seč)
- -tv-a (žatva), -ot-a (žebrota), -t-0 (strast), (-s/-z)-e/-ěň (sklizeň), -ež (loupež), -ch (smích)

Názvy dějů

- -ac-e (agitace)
- -ic-e (demolice)
- -c-e (deskripce)
- -s-e (diskuse)
- -x-e (anexe, flexe)
- -z-e (expanze, konverze)
- -ur-a (cenzura, diktatura)
- -át (diktát)
- (z řec.) -s-e (sepse, skepse), -z-e (geneze, askeze), -x-e (praxe)
- fr. -áž (blamáž)
- šp. -ád-a (promenáda)
- angl. -ing (tremping/trempink, trénink)

ní/tí

Frekvenční distribuce

Výsledek frekvenční distribuce

Limit: 0   Řádků k zobrazení: 12914

lemma: 0<KWIC   zobrazit   součet   schovat

<u>lemma:</u>	<u>##</u>
vedení	22950
řízení	22158
řešení	21427
rozhodnutí	19505
zařízení	19438
jednání	19105
utkáni	15307
umění	14510
chování	12486
oddělení	11080
setkání	10116
spojení	9960
opatření	9610
postavení	9070
použití	8468
sdružení	8357
vězení	8302
využití	8041
napětí	7851
zranění	7630
hnutí	7238
představení	7180
vydání	7015
hodnocení	6937
pojištění	6860

Zavřít   Uložit

ot

Frekvenční distribuce ✖

Výsledek frekvenční distribuce

Limit: Řádků k zobrazení:

lemma: 0<KWIC   zobrazit   součet   schovat

<u>lemma:</u>	<u>##</u>
život	92237
plot	4538
pot	2743
robot	1295
hrot	1073
rachot	891
klenot	717
šepot	690
bankrot	595
pilot	594
spot	590
hukot	503
Peugeot	466
šrot	445
jásot	388
štěkot	375
slot	373
skot	335
kompot	290
jekot	272
Margot	261
praskot	261
peugeot	259
trikot	249
bojkot	238

ba

Frekvenční distribuce

Výsledek frekvenční distribuce

Limit: 0   Řádků k zobrazení: 205

lemma: 0<KWIC   zobrazit   součet   schovat

<u>lemma:</u>	<u>##</u>
služba	37352
stavba	25133
volba	23529
hudba	17562
výstavba	9728
chodba	9373
tvorba	9144
vazba	7589
skladba	5868
svatba	5460
léčba	5229
sazba	4836
hrozba	4043
modlitba	3455
údržba	3168
kresba	3076
bomba	3015
platba	2883
tržba	2854
malba	2530
těžba	2518
hradba	2369
plavba	2186
střelba	2114
přestavba	1777

Zavřít   Uložit

Jak rozlišit název děje (transpozice) od názvu výsledku děje (mutace)

- Nahradit substantivem slovesným – substituční test (např. definice – definování, demolice – demolování, konkluze – vytvoření závěru, abstrakce – vydělování významů, domestikace – zdomácňování, malba – malování, honba/hon – honění, žatva – žnutí, sázka – sázení, návrat – vracení/vrácení (se), léčba – léčení ...)

Zařad'te slova z jedné slovní čeledě k jednotlivým třídám

- učitel, uředník, učenec, učebna, učiliště, vyučování
- mluvka, mluvidla, mluva, mluvčí, mluvení, mluvítko
- stojan, stojka
- vrták, vrtačka, vrtba, vývrтка, vrt, vrtání,
- herec, hráč, hra, hračka, herna, hřiště
- smeták, smetí, smetiště, smetana
- rýč, rydlo, rytec, zarytec
- švec, šídlo, šička, šev